Adviesaanvraag aan de Raad voor Cultuur

Inhoud

Inleiding 2
Deel 1: uitgangspunten periode 2021-2024 en thema's 3
Verbreding en vernieuwing 3
Ruimte voor makers en kunstenaars 4
Een sterke cultuursector 4
Samenwerking tussen overheden 5
Cultuuronderwijs 6
Historisch democratisch bewustzijn 6
Immaterieel erfgoed 7
Talentontwikkeling 7
Diversiteit 8
Internationaal cultuurbeleid 9
Deel 2: sectoren 9
Beeldende kunst 9
Bibliotheken en letteren 10
Creatieve industrie 11
Film 11
Musea 12
Podiumkunsten 13
Ondersteuningsstructuur: algemeen 14
Ondersteuningsstructuur: erfgoed in de podiumkunsten 15
Ondersteuningsstructuur: digitalisering 16
Ondersteuningsstructuur: internationale activiteiten 16
Ondersteuningsstructuur: ondernemerschap 16
Ondersteuningsstructuur: kennisinfrastructuur 16
Budget 17
Tot slot 17

Inleiding

Als geen ander laat Museum de Fundatie ons kennis maken met moderne kunst. *Werner Tübke – Meesterschilder tussen Oost en West* was in 2017 de eerste grote overzichtstentoonstelling van deze vaandeldrager van de fameuze *Leipziger Schule*. Ruim 85.000 bezoekers reisden naar Zwolle om daar met eigen ogen Tübke's panoramische schilderijen te bewonderen. In 2017 volgde een retrospectief van Wolfgang Mattheuer. Dit was het eerste overzicht van zijn werk buiten Duitsland. Publiek uit heel Nederland kon zo kennismaken met de droombeelden en visioenen van deze eigenzinnige kunstenaar.

Het museum weet het publiek tot een bezoek aan Overijssel te verleiden door zijn architectuur, eigenzinnige programmering en soms controversiële kunst. Het laat bezoekers kennis maken met kunst die daarvoor in ons land niet te zien was – en biedt zo nieuwe ervaringen en verhalen. Daarbij is het museum sterk verbonden met het Oost-Nederlandse cultuurleven en biedt het kansen aan creatief talent.

Museum de Fundatie is één van de vele voorbeelden die de kracht van cultuur aantonen. Een kracht die begint met de intrinsieke waarde van cultuur. Van daaruit bieden podia, musea en monumenten ons nieuwe verhalen en inzichten en dragen zij bij aan bloeiende steden en regio's. Vanwege die waarde heb ik in mijn cultuurbrief *Cultuur in een open samenleving*[1] mijn medebestuurders opgeroepen net als het kabinet te investeren in cultuur, zodat we een goed vertrekpunt hebben voor gezamenlijke afspraken. Samenwerking tussen overheden is immers een belangrijke voorwaarde voor een sterk cultuurbeleid.

Met deze brief vraag ik de Raad voor Cultuur om advies over thema's in het cultuurbeleid en ontwikkelingen op het gebied van kunst, erfgoed en creatieve industrie. Ik wil de nieuwe periode in overleg met steden en provincies vorm geven. Gezamenlijk zijn we er voor verantwoordelijk dat cultuur van en voor iedereen is. We zorgen samen voor een rijk cultuuraanbod en een sterke positie van makers. De vragen over samenwerking tussen overheden en de rol die regioprofielen daarbij spelen, leg ik samen met mijn medebestuurders voor.

De waarde van cultuur begint bij die makers. Met hun heilige vuur iets nieuws te maken of iets te tonen wat anders onbekend of onbelicht zou blijven. Op een bladzijde in een boek, op straat of in een museumzaal. Die makers wil ik ruimte bieden: door te investeren in kwaliteit, door nieuwe groepen kansen te geven en door meer dan enkel de klassieke disciplines ruimte te bieden. Dat is mijn insteek voor de periode 2021-2024.

Het eerste deel van deze brief schetst mijn uitgangspunten voor de nieuwe periode. Ik stel hierover een aantal gerichte vragen aan de Raad. Ook staat dit deel stil bij de profielen van de stedelijke regio's, die de Raad als bijlage bij deze brief ontvangt. Het tweede deel bevat meer specifieke vragen over sectoren. Ik vraag de Raad zijn advies voor 1 april 2019 uit te brengen. Het advies vormt een belangrijke bouwsteen voor mijn uitgangspuntenbrief voor de nieuwe periode.

[1] Zie Cultuur in een open samenleving.

Deel 1: uitgangspunten periode 2021-2024 en thema's

Dit deel schetst mijn uitgangspunten voor de periode 2021-2024: verbreding en vernieuwing, ruimte voor makers en kunstenaars, samenwerking tussen overheden en een sterke cultuursector. Ze zijn erop gericht het cultuurbeleid bij de tijd te houden, zodat cultuur van en voor iedereen blijft, en sluiten aan op mijn cultuurbrief *Cultuur in een open samenleving*. Na deze uitgangspunten stel ik de Raad vragen over thema's in het cultuurbeleid.

De sectoradviezen van de Raad voor Cultuur heb ik betrokken bij het opstellen van deze adviesaanvraag.[2] Ik stel vast dat mijn uitgangspunten in de sectoradviezen van de Raad terugkeren. Ik heb ook gebruik gemaakt van de profielen van de stedelijke regio's en gesprekken gevoerd met het culturele veld en bestuurders uit het hele land. Voor een toekomstbestendig cultuurbeleid zijn alle partijen samen verantwoordelijk: het culturele veld, de cultuurfondsen en de overheden. Ik verwacht daarbij dat iedereen in beweging blijft om het aanbod bij de tijd te houden. De aansluiting bij de verhalen en het publiek van nu beperkt zich niet tot bepaalde genres of groepen makers. Het vereist inzet van alle partijen in het culturele veld. Met mijn medebestuurders wil ik stappen zetten om nieuwe en andere cultuurvormen meer ruimte te bieden en vernieuwing te stimuleren.

Dat betekent dat we keuzes moeten maken: niet alles kan hetzelfde blijven. We moeten verworven posities ter discussie kunnen stellen. De profielen en de sectoradviezen van de Raad vormen een goede aanzet om daarover het gesprek te voeren.

Verbreding en vernieuwing
Voor de nieuwe periode vind ik het van belang dat de Nederlandse kunst, erfgoed en ontwerpsectoren hun internationale toppositie kunnen blijven vasthouden. Daarnaast wil ik andere kunstvormen, bijvoorbeeld digitale cultuur, mode, jeugddans en urban arts een impuls geven. Het is belangrijk dat overheden in nieuwe kunstvormen investeren, ook voor het bereik van een nieuw en ander publiek.

Om die verbreding en vernieuwing te realiseren, wil ik goed kijken naar de *Regeling op het specifiek cultuurbeleid*. Deze beschrijft gedetailleerd de subsidiebedragen, voorwaarden en locaties voor verschillende categorieën. De omschrijving is zo precies dat in de praktijk vaak maar één kandidaat kans maakt. Ruimere omschrijvingen voor de basisinfrastructuur kunnen leiden tot nieuwe spelers en samenwerkingsvormen.

Bij vernieuwing spelen ook de cultuurfondsen een grote rol. Zij krijgen hiervoor al in de huidige periode extra middelen. Ik kijk naar mogelijkheden om de subsidievoorwaarden van hun meerjarige regelingen te verruimen: van bijvoorbeeld twee jaar naar vier jaar, of van activiteitensubsidie naar instellingssubsidie.[3] De subsidiemogelijkheden voor instellingen bij fondsen sluiten zo meer aan bij die van de basisinfrastructuur. Daardoor ontstaat een gelijker speelveld.

Ik vind het belangrijk dat er in de nieuwe periode, ook vanuit het rijk, meer aandacht is voor het Nederlands slavernijverleden en voor de presentatie van Nederlands (hedendaags) ontwerp in een internationale context.[4] Ook de sectoradviezen van de Raad en de profielen van de stedelijke regio's vragen om aandacht hiervoor.

Ik wil het criterium vernieuwing een plek geven in de beoordeling van aanvragen voor de basisinfrastructuur en de fondsen. Vernieuwing maakt nu onderdeel uit van het criterium kwaliteit. Ik wil dit verbreden. Voor mij is vernieuwing niet alleen het innoverende karakter van een productie of tentoonstelling, maar ook de manier waarop instellingen omgaan met bijvoorbeeld cultuureducatie of ondernemerschap. Vernieuwing kan ook bestaan uit nieuwe manieren van samenwerking of het bereik van een nieuw of ander publiek. Deze vernieuwing verwacht ik niet

[2] Zie voor een overzicht van alle sectoradviezen: sectoradviezen Raad voor Cultuur
[3] Zie ook motie Kamerlid Ellemeet c.s. over meer vrije programmeringsruimte voor instellingen
[4] Zie ook motie Kamerleden Bergkamp en Aartsen over een nationaal museum voor de presentatie van design en designerfgoed

alleen van nieuwe toetreders, maar ook van instellingen die nu al meerjarig worden ondersteund. Dit brengt mij tot de volgende vragen:

- Hoe kunnen de door mij gewenste ruimere omschrijvingen in de *Regeling op het specifiek cultuurbeleid* worden gerealiseerd? Welke aandachtspunten ziet de Raad daarbij voor de opdracht aan de fondsen? Ik vraag de Raad hierbij aandacht te hebben voor de verschillende disciplines, de spreiding van functies over het land en de balans tussen aanbod en afname.
- Welke disciplines of genres die nu nog niet of beperkt worden ondersteund door het rijk, verdienen ondersteuning? Welke wijze vindt de Raad daarvoor het meest aangewezen: ondersteuning vanuit de basisinfrastructuur of vanuit een van de zes cultuurfondsen?
- Hoe kan het criterium vernieuwing een plek krijgen in de beoordeling van aanvragen voor de basisinfrastructuur en de meerjarige regelingen van de cultuurfondsen?

Ruimte voor makers en kunstenaars
Er klinken geluiden dat huidige regelingen soms onvoldoende ruimte bieden aan nieuwe werkwijzen en organisatievormen. Het wegnemen van die drempels voor vernieuwing is voor mij een belangrijk aandachtspunt. Of het nu om *crossovers* tussen verschillende disciplines gaat, of duurzame samenwerking tussen podia en theatergezelschappen.

Uit gesprekken met het culturele veld blijkt dat instellingen die van meerdere partijen subsidie ontvangen, te maken hebben met verschillende vereisten. Hier ligt een taak voor de cultuurfondsen, mijn bestuurlijke partners en ook voor mij om in goed overleg te bezien hoe we de vereisten op elkaar kunnen afstemmen. Ik ben blij om in de profielen van de stedelijke regio's te lezen dat mijn bestuurlijke partners deze ambitie delen. Dit brengt mij tot de volgende vragen:

- Hoe kan het rijk de door mij gewenste nieuwe werkwijzen en organisatievormen, crossovers en samenwerking tussen producerende en presenterende instellingen, ondersteunen?
- Welke mogelijkheden ziet de Raad voor afstemming van subsidievereisten van verschillende overheden?
- De Raad ondersteunt in zijn sectoradviezen mijn wens meer aandacht te schenken aan het bereik van een nieuw en ander publiek en vernieuwing en experiment. Welke mogelijkheden ziet de Raad hiertoe in de verschillende sectoren? Wat betekent dit voor de beoordeling van aanvragen en het monitoren van de plannen?

Een sterke cultuursector
De Raad voor Cultuur en de Sociaal-Economische Raad hebben geconstateerd dat de arbeidsvoorwaarden van werkenden in de culturele sector te wensen overlaten.[5] Ik hecht aan een sterke culturele sector. Voor culturele instellingen en opdrachtgevers vind ik een goede balans tussen artistieke kwaliteit en een gezonde bedrijfsvoering, inclusief *fair practice*, van groot belang.

Het culturele veld is allereerst zelf aan zet om gezamenlijke afspraken te maken en elkaar daar op aan te spreken. In zijn arbeidsmarktagenda heeft de sector actiepunten opgesteld. Ik ondersteun deze initiatieven en zet mij in om structureel de juiste voorwaarden te scheppen.

Dit brengt mij tot de volgende vragen aan de Raad. Ik verzoek de Raad in zijn antwoorden stil te staan bij de rol van de betrokken partijen - overheid, werknemers, werkgevers, opdrachtnemers en opdrachtgevers - en rekening te houden met het advies dat de Raad binnenkort over financiering uitbrengt.

- Wat zijn volgens de Raad de aandachtspunten indien de *fair practice code* een subsidievoorwaarde wordt bij financiering door het rijk, provincie en gemeente? *Fair practice* kan leiden tot hogere loonkosten. Ik ben benieuwd naar de opvatting van de Raad over de relatie tussen hogere loonkosten, eigen inkomsten en productie.
- De sector maakt afspraken over de toegankelijkheid van scholing. Aan welke behoeften zouden deze afspraken tegemoet moeten komen?

[5] Zie Passie gewaardeerd

- In hoeverre zet het culturele veld voldoende in op de ontwikkeling van honoreringsrichtlijnen en andere afspraken over contractnormen voor zzp'ers? Ik verzoek de aandachtspunten voor deze afspraken per discipline uit te werken.

Samenwerking tussen overheden
Gemeenten zijn verantwoordelijk voor zo'n 62% van het publieke geld voor cultuur. Het rijk neemt zo'n 27% voor zijn rekening, de provincies ruim 10%.[6] Ik hecht aan de verantwoordelijkheid van het rijk zoals die in verschillende wetten is vastgelegd. De verschillende overheden hebben een eigen verantwoordelijkheid. Zo gaan gemeenten vooral over lokale voorzieningen, zoals podia, amateurkunst, bibliotheken en filmtheaters. Ook investeren zij in cultuurparticipatie en immaterieel erfgoed. Provincies spelen een overkoepelende rol bij onder meer cultuuronderwijs, erfgoed en bibliotheken. Het rijk is vooral verantwoordelijk voor culturele instellingen met een (inter)nationaal belang via de basisinfrastructuur en de cultuurfondsen, voor de rijkscollectie, rijksmonumenten, cultuuronderwijs en het bibliotheekstelsel. Ook in het internationaal cultuurbeleid is een belangrijke rol weggelegd voor het rijk. Het rijk financiert niet de exploitatie van bibliotheken, gemeentelijke of provinciale musea, schouwburgen en filmtheaters. Het rijk ondersteunt amateurkunst via het Fonds voor Cultuurparticipatie en het Landelijk Kennisinstituut Cultuureducatie en Amateurkunst. Bij de rol van het rijk hecht ik aan een goede spreiding over het hele land en een goede afstemming tussen aanbod en afname.

De komende tijd versterken de overheden in aanloop naar de periode 2021-2024 hun samenwerking. Dit gebeurt onder meer via de profielen die stedelijke regio's in samenwerking met het culturele veld hebben opgesteld. Bij deze brief vindt u de vijftien ingediende profielen en drie brieven van bestuurders die samenwerking in een regionaal verband onderzoeken. Overheden en het veld hebben voor deze profielen veel werk verzet. De profielen schetsten de gezamenlijke visie op cultuur in de regio, de uitdagingen, de wijze waarop de overheden door samenwerking oplossingen kunnen bieden voor de regio en de wijze waarop de plannen kunnen bijdragen aan het landelijke cultuurbeleid. Daarmee vormen de profielen een belangrijk bron voor het advies van de Raad en mijn uitgangspunten voor de periode 2021-2024.

Door de profielen kan ik bij de samenstelling van de basisinfrastructuur, zoals u ook heeft bepleit in uw verkenning *Cultuur voor stad, land en regio*, sterker rekening houden 'met de samenstelling en de behoefte van de bevolking, met de identiteit en verhalen uit de regio en met het lokale klimaat voor makers en kunstenaars'].[7] De overheden hebben een gezamenlijke analyse gemaakt over de totstandkoming van de profielen en de kansen voor verdere samenwerking. Deze analyse is bijgevoegd.

De Kamerleden Ellemeet en Laan-Geselschap hebben de regering verzocht 'om (…) voor het einde van dit jaar een brede verkenning te doen naar passende stimuleringsregelingen ten behoeve van een betere samenwerking gericht op oplossingen van de door de Raad voor Cultuur gesignaleerde knelpunten'.[8] De Raad signaleert in zijn sectoradviezen de volgende algemene aandachtspunten:
- Afstemming subsidieafspraken en verantwoordingseisen van verschillende overheden.
- Sterker samenspel subsidies rijk, gemeenten en provincie, waardoor verschillende subsidies elkaar aanvullen.
- Stedelijke regio's dienen hun aandachtspunten voorafgaand aan de nieuwe periode kenbaar te maken. Aan de hand van de profielen kan het overleg tussen rijk en regio vorm krijgen. De Raad merkt op dat 'de profielen ook de mogelijkheid bieden om bij de boordeling van aanvragen rekening te houden met de inbedding van instellingen in de regio.'

Ik verzoek de Raad deze aandachtspunten bij zijn advies te betrekken.

De vragen over de samenwerking tussen de overheden zijn opgenomen in de bijlage bij deze adviesaanvraag.

[6] SCP, Het culturele leven, 2018, p. 56.
[7] Raad voor Cultuur, Cultuur voor stad, land en regio, 2017.
[8] Motie van de Kamerleden Ellemeet en Laan-Geselschap.

Cultuuronderwijs
Ieder kind verdient goed cultuuronderwijs. De kennismaking met cultuur begint al op jonge leeftijd. Ook alle profielen van de stedelijke regio's benadrukken het belang van cultuuronderwijs. Voor cultuuronderwijs zet ik meerdere instrumenten in. Het rijk financiert met andere overheden het programma *Cultuureducatie met kwaliteit*, waarbij het Fonds voor Cultuurparticipatie en het Landelijk Kenniscentrum Cultuureducatie en Amateurkunst partners zijn. Regionale initiatieven en instellingen spelen een belangrijke rol bij het bereiken van alle leerlingen in Nederland. Het bestuurlijk akkoord Cultuur en Onderwijs loopt tot en met 2023. Daarnaast wordt, mede op initiatief van de Kamer, het impulsprogramma voor muziekonderwijs uitgevoerd en heb ik op verzoek van de Kamer en op advies van de Raad recent maatregelen genomen voor filmeducatie. Instellingen in de basisinfrastructuur hebben een educatietaak. Tot slot zijn er ook de MBO-card, de Cultuurkaart voor het VO en is er aandacht voor cultuur binnen het gelijke kansenbeleid.

Ik heb aangekondigd de positieve ontwikkeling die in gang is gezet met *Cultuureducatie met kwaliteit* te willen voortzetten. Ik sta daarbij open voor de inzet van andere instrumenten voor duurzaam cultuuronderwijs. In het voorjaar van 2019 presenteert curriculum.nu de bouwstenen voor het curriculum vanaf 2021. Cultuuronderwijs is één van de negen leergebieden binnen dit nieuwe kerncurriculum voor het PO en VO. Voor de implementatie van het nieuwe curriculum is er een eigen traject. De ontwikkeling van nieuw cultuuronderwijsbeleid moet daarop aansluiten.

Ik hecht er aan dat de vraag van scholen centraal blijft staan en ik houd vast aan de integrale benadering van cultuuronderwijs. Het gaat om alle disciplines: bijvoorbeeld film, mediakunst, erfgoed, literatuur, dans, drama, tekenen en handvaardigheid en muziek. In de nieuwe periode wil ik het muziekonderwijs en filmeducatie integreren in het algemene beleid voor cultuuronderwijs. Daarnaast zet ik mij in voor verdere verduurzaming van het programma Méér Muziek in de Klas, samen met mijn bestuurlijke partners in de regio.

Maatschappelijke ontwikkelingen vragen om aanpassingen in het beleid. Het gaat dan bijvoorbeeld om het overbruggen van sociale verschillen, demografische veranderingen en de groei respectievelijk krimp van bepaalde steden en regio's. In het onderwijs zijn het lerarentekort en werkdruk actuele thema's. Ik vind het belangrijk rekening te blijven houden met de brede maatschappelijke opdracht van het onderwijs.

Een goede samenwerking tussen scholen en culturele instellingen en kunstenaars is een voorwaarde voor goed cultuuronderwijs. Hiervoor is regie op regionaal of stedelijke niveau vereist. In sommige regio's wijzen gemeenten of provincies een instelling aan die de vraag van scholen en het aanbod van het culturele veld bij elkaar brengt. Dit brengt mij tot de volgende vragen, waarbij ik de Raad vraag de Onderwijsraad te betrekken:

- Welke mogelijkheden ziet de Raad om het beleid voor cultuuronderwijs duurzaam te versterken? Welke verantwoordelijkheden zouden rijk en andere overheden daarbij moeten nemen?
- Zou een derde periode van het programma *Cultuureducatie met kwaliteit* moeten worden gestart met daarnaast een nieuw bestuurlijk akkoord cultuur en onderwijs, of ligt (daarnaast) ander instrumentarium meer voor de hand?
- Welke rol ziet de Raad voor gemeenten en provincies bij de duurzame verankering van cultuuronderwijs, bijvoorbeeld op het gebied van buitenschools aanbod en lokale kenniscentra? Hoe kunnen zij voor een coördinatiefunctie in elke stad of regio zorgen?
- In hoeverre is publiek-private samenwerking, zoals nu gebeurt bij muziekonderwijs, breder inzetbaar?
- Welke mogelijkheden ziet de Raad om deskundigheid van leerkrachten en educatiemedewerkers te versterken? Welke mogelijkheden zijn er om een betere aansluiting te creëren tussen PO, VO en MBO? In hoeverre is er bijzondere aandacht nodig voor het speciaal onderwijs? Ik vraag de Raad met zijn aanbevelingen aan te sluiten bij het zelfstandige traject voor het nieuwe curriculum.

Historisch democratisch bewustzijn
In mijn brief *Cultuur in een open samenleving* heb ik aangekondigd de kennis over onze gedeelde geschiedenis, waarden en vrijheden te willen vergroten. Ik vind het belangrijk hierbij aandacht te

hebben voor het gedeeld cultureel erfgoed, het koloniale verleden en het slavernijverleden van Nederland. Ik tref hiervoor verschillende maatregelen, zoals de herijking van de *Canon van Nederland*. Ook de drie bijzondere gemeenten van Caribisch Nederland brengen hun verleden in kaart en verkennen hoe zij het historisch bewustzijn in een samenwerking tussen erfgoedinstellingen en het onderwijs kunnen bevorderen. Ik hecht belang aan de toegankelijkheid van historische plekken. Momenteel breng ik in kaart hoe het staat met de toegankelijkheid van de vijftig vensters uit de canon. Ook stimuleer ik museumbezoek in schoolverband. Daarnaast ben ik in gesprek met de gemeente Amsterdam om te kijken hoe rijk en gemeente samen kunnen werken bij een nationale voorziening voor het slavernijverleden. Bij het vergroten van het historisch bewustzijn hebben meerdere partijen een rol. Verschillende musea werken in het *Canonnetwerk* samen om bijzondere topstukken te presenteren en in een gezamenlijk programmering en communicatie de canon te belichten. Ik juich deze samenwerking toe. Dit brengt mij tot de volgende vragen:

- Hoe kunnen culturele instellingen een bijdrage leveren aan de aandacht voor de gedeelde geschiedenis in den brede en het slavernijverleden in het bijzonder? Hoe kan de samenwerking tussen verschillende instellingen verder worden gestimuleerd?
- Welke kansen ziet de Raad hierbij voor de samenwerking tussen overheden? Ik vraag de Raad hierbij ook het verleden en erfgoed van de drie bijzondere gemeenten van Caribisch Nederland te betrekken.
- Hoe kan het rijk vanuit zijn nationale verantwoordelijkheid een bijdrage leveren aan het initiatief in Amsterdam voor een nationale (museale) voorziening voor het slavernijverleden?

Immaterieel erfgoed
De belangstelling voor immaterieel erfgoed (tradities, rituelen, gebruiken en ambachten) is de laatste jaren sterk gegroeid. Het immaterieel erfgoed draagt bij aan verbinding in de samenleving. Het Kenniscentrum Immaterieel Erfgoed Nederland (KIEN) coördineert de implementatie van het UNESCO-verdrag over de Bescherming van Immaterieel Cultureel Erfgoed. Het Fonds voor Cultuurparticipatie heeft deze periode extra middelen ontvangen en werkt samen met het Mondriaan Fonds en het Stimuleringsfonds Creatieve Industrie aan een programma voor immaterieel erfgoed. Musea en andere erfgoedinstellingen bereiken een groot publiek met de verhalen en voorwerpen die met het immaterieel erfgoed verbonden zijn. Dit brengt mij tot de volgende vragen:

- Ziet de Raad nog andere instrumenten dan de huidige om het immaterieel erfgoed van gemeenschappen en groepen mensen in de verschillende regio's en steden te borgen en kennis erover te verspreiden? Welke instellingen zouden daarbij een rol kunnen vervullen? Op welke wijze zouden de vele vrijwilligers die hierbij actief zijn, beter ondersteund kunnen worden?
- Welke rol kunnen andere overheden spelen bij het behoud, het bij de tijd houden en de ondersteuning van immaterieel erfgoed?
- Hoe kan immaterieel erfgoed worden ingezet bij ruimtelijke opgaven, stedelijke cultuur en de *right to challenge*?

Talentontwikkeling
Zoals de Raad in zijn sectoradviezen constateert, is talentontwikkeling een zaak van velen: van makers, presentatie-instellingen, productiehuizen en festivals tot regionale talentlabs en individuele residencies. Talenten laten zich inspireren door ontwikkelingen en samenwerking in binnen- en buitenland. Makers wenden zich niet meer uitsluitend tot één partij, maar bewegen zich binnen een netwerk van individuen en organisaties.

De komende jaren ontvangen de fondsen extra middelen voor vernieuwing en talentontwikkeling. De fondsen richten zich daarbij onder andere op cross-sectorale samenwerking, experiment en onderzoek. Er is aandacht voor zowel nieuwe makers als mid career talent. Om de verbinding met nieuwe generaties nog beter tot stand te brengen en lokaal talent te scouten, werken de fondsen onder andere met regiomakelaars.

Naast de fondsen hebben ook instellingen in de basisinfrastructuur een rol op het gebied van talentontwikkeling. Theatergezelschappen en presentatie-instellingen nemen talenten onder hun

hoede. De huidige functies van productiehuizen en postacademische instellingen in de basisinfrastructuur zijn er specifiek voor talentontwikkeling van jonge en nieuwe makers. Ook festivals kunnen een rol vervullen. Maar daarnaast hebben ze een bredere functie: zij vervullen ook een rol op het terrein van vernieuwing van cultuuraanbod, het bereiken van nieuwe doelgroepen en het presenteren van internationaal toonaangevend aanbod. Daardoor hebben festivals een brede betekenis voor de samenleving. Ze zijn er in alle disciplines, van ontwerp, muziek, digitale cultuur tot erfgoed. Bij 'festivals' kan het ook om platforms en manifestaties gaan.

Ik verzoek de Raad mij te adviseren over de manier waarop we talent het beste ruimte kunnen bieden. De verdeling van verantwoordelijkheden tussen overheden moet flexibel genoeg zijn om in te spelen op de behoefte van makers. Ook wil ik de versnippering van instrumenten en middelen, waar de Raad in zijn sectoradviezen op wijst, tegengaan. Ik vraag de Raad in de antwoorden op het gebied van talentontwikkeling rekening te houden met de balans tussen aanbod en afname en een eerlijke beloning voor makers en kunstenaars. De vragen hieronder zijn algemeen; in de passages over sectoren stel ik enkele specifiekere vragen.

- Hoe kan samenwerking tussen rijk en andere overheden een bijdrage leveren aan talentontwikkeling?
- Hoe kan in de nieuwe periode de duurzaamheid van verschillende initiatieven en trajecten worden versterkt?
- Zijn er bepaalde (sub)genres waar talentontwikkeling extra aandacht nodig heeft?
- Ziet de Raad, vanwege de rol van festivals op het gebied van talentonwikkeling, vernieuwing van cultuuraanbod, bereik van nieuw publiek en presentatie van internationaal toonaangevend aanbod, aanleiding voor een extra impuls voor festivals in bepaalde sectoren? Met oog op de motie van de Kamerleden Asscher en Kwint[9] vraag ik de Raad hierbij in te gaan op de 'gewenste functies/voorzieningen voor festivals in de culturele basisinfrastructuur', en hierbij in te gaan op de rolverdeling tussen rijk en andere overheden.

Diversiteit

Uitgangspunt van mijn beleid is dat cultuur van en voor iedereen is, ongeacht je achtergrond, de plek waar je woont, leeftijd, geslacht of beperking. Het SCP wees in zijn rapport *Gescheiden werelden* op sociaaleconomische en sociaal-culturele scheidslijnen die ertoe leiden dat groepen wel naast elkaar leven maar steeds minder met elkaar.[10] In onze diverse samenleving biedt cultuur individuen en groepen die elkaar in het dagelijks leven niet of nauwelijks ontmoeten de kans elkaar te leren kennen. Een voorwaarde hiervoor is dat cultuur de verhalen en ideeën weerspiegelt van ons allemaal. Dat lukt alleen als makers, medewerkers, beoefenaars, vrijwilligers en bezoekers in de cultuur- en erfgoedsector een afspiegeling vormen van de samenleving.

Voor sommige groepen in de samenleving is het cultuuraanbod onvoldoende toegankelijk en te weinig uitnodigend. Denk bijvoorbeeld aan de fysieke ontoegankelijkheid van gebouwen voor mensen met een functiebeperking of aan financiële barrières. Ik vind het van belang dat (potentiële) bezoekers zich welkom voelen in een schouwburg of bij een festival. Dat er verhalen op de podia en in de musea worden verteld die uiteenlopende publieksgroepen aanspreken. En dat er in ieders omgeving geschikte mogelijkheden zijn om zelf cultureel actief te zijn als maker, beoefenaar of vrijwilliger. Bij de vragen over niet-publiek en de toegankelijkheid van cultuur voor verschillende groepen verzoek ik de Raad rekening te houden met het recent gepubliceerde onderzoek naar niet-publiek[11] en het onderzoek naar diversiteit van personeel en bestuur.[12]

Om de deelname aan cultuur te verbreden en de deelname van groepen die zich tot nu toe minder aangesproken voelen te vergroten, is samenwerking tussen de overheden cruciaal. Gemeenten nemen immers het leeuwendeel van de publieke financiering van cultuur voor hun rekening. Vanaf 2021 wil ik samen met andere overheden investeren in een meerjarig programma cultuurparticipatie. Dit heeft tot doel de cultuursector duurzaam toegankelijker en representatiever

[9] Zie de motie Kamerleden Asscher en Kwint over de gewenste functies en voorzieningen voor festivals
[10] Zie het rapport Gescheiden werelden
[11] Zie het rapport Van de canon en de mug: een inventarisatie van inzichten rondom de culturele niet-bezoeker
[12] Zie het rapport Diversiteit cultuursector

te maken. Het programma omvat onder andere een matchingsregeling waar de overheden gezamenlijk aan bijdragen.

Een goed uitgangspunt voor het versterken van de onderlinge samenwerking is dat het culturele veld het belang van diversiteit en een bredere deelname steeds sterker onderkent. Ik wijs hierbij onder meer op de open gezamenlijke brief van cultuurfondsen en de Nationale Unesco Commissie.[13] Overal in Nederland ontstaan cross-overs en nieuwe initiatieven die inzetten op samenwerking en co-creatie, bijvoorbeeld tussen amateurverenigingen en professionele organisaties, tussen erfgoedinstellingen en landschapsbeheerders of tussen het culturele domein en het sociale domein. Dit heb ik ook gelezen in de profielen van bijvoorbeeld Twente, Rotterdam en Ede-Wageningen. Ik stel de Raad hierover de volgende vragen:

- Hoe kunnen Rijk, gemeenten en provincies inspelen op regionale verschillen op het gebied van diversiteit en inclusie? Hoe ziet de Raad op dit punt de verantwoordelijkheidsverdeling tussen de overheden?
- Hoe kijkt de Raad naar de initiatieven die het culturele veld zelf onderneemt om de code culturele diversiteit na te leven, zoals Theater Inclusief en het Actieplan Cultuur en Creatief Inclusief? Welke rol ziet de Raad hierbij voor het rijk?
- Welke instrumenten kunnen voor het gemeenschappelijk programma cultuurparticipatie worden ingezet en welke partners kunnen een rol vervullen?
- Wat zijn de randvoorwaarden om met het programma cultuurparticipatie een duurzaam effect te bereiken?
- Kunnen we leren van andere voorbeelden van samenwerkingsprogramma's tussen rijk, provincie en gemeenten?

Internationaal cultuurbeleid
Al in eerdere adviezen heeft de Raad voor Cultuur opgemerkt dat voor Nederlandse culturele instellingen de regio de thuishaven vormt en de wereld het speelveld. Nederland beschikt over kunst, erfgoed en creatieve industrie van internationale allure. Dit blijkt onder meer uit vele voorbeelden in de voortgangsrapportage over het internationaal cultuurbeleid.[14] Ook uit de profielen van stedelijke regio's blijkt de internationale dimensie van cultuur. Zo staan Metropoolregio Amsterdam, de Stedelijke Cultuurregio Zuid en Zeeland hier expliciet bij stil.

Mijn doel is om de vooraanstaande internationale positie van onze topinstellingen te handhaven. De komende jaren investeer ik via de cultuurfondsen extra in het internationale culturele profiel van Nederland. Ook in Nederland zelf is het tonen van internationaal aanbod van belang. Het is een verruiming van ideeën en verhalen over onszelf en anderen. Ook de samenwerking met onze directe buren Vlaanderen en Duitsland is hierbij van belang.

Momenteel is voor twee instellingen in de categorieën algemeen theater en symfonieorkest extra subsidie beschikbaar, indien zij zich internationaal onderscheiden door een excellent uitvoeringsniveau. Dit brengt mij tot de volgende vragen:

- Ziet de Raad, ook gelet op de profielen, onderwerpen of thema's waar meer of andere samenwerking tussen rijk en stedelijke regio's gewenst is om internationale en Europese uitwisseling te stimuleren?
- Is de Raad van mening dat ook voor andere categorieën een extra subsidie in het kader van internationale excellentie gerechtvaardigd is? Ik verzoek de Raad hierbij rekening te houden met het beschikbare budget.

Deel 2: sectoren

Beeldende kunst
Mijn vragen over de beeldende kunst richten zich op de presentatie-instellingen. In Nederland vormen presentatie-instellingen een belangrijke voorziening voor talentontwikkeling en de

[13] Zie de brief Rijkscultuurfondsen zetten vaart achter inclusiviteit
[14] Zie de brief Voortgangsrapportage over het internationaal cultuurbeleid 2017

regionale spreiding van beeldende kunst. Hier kunnen kunstenaars hun werk tonen en worden ze begeleid. Deze instellingen werken vaak internationaal en zijn geworteld in hun lokale omgeving. Presentatie-instellingen worden ondersteund via de basisinfrastructuur en het Mondriaan Fonds.

In zijn sectoradvies schrijft de Raad dat het belangrijk is dat de positie van de presentatie-instellingen gegarandeerd blijft en versterkt wordt. De Raad merkt op dat door gezamenlijke financiering met de stedelijke regio's het aantal instellingen is vergroot, zodat er een landelijk dekkende structuur van presentatie-instellingen is ontstaan. Ik onderschrijf de rol van het rijk voor de presentatie-instellingen en hecht aan gezamenlijke afspraken met mijn medebestuurders. Een onderscheidend criterium tussen presentatie-instellingen die gefinancierd worden in de basisinfrastructuur en de presentatie-instellingen die worden gefinancierd door het fonds ontbreekt. Om die reden is er veel voor te zeggen deze scheidslijn niet langer aan te brengen en een integrale afweging te maken. Het Mondriaan Fonds hanteert als eis dat andere partijen mede financieren (minimaal 60%). Dit zorgt voor een sterk gezamenlijk draagvlak en een goede landelijke spreiding. Ik overweeg daarom de financiering vanuit het rijk onder te brengen bij het fonds. Dit brengt mij tot de volgende vragen:

- Welke randvoorwaarden ziet de Raad bij de financiering van presentatie-instellingen via het Mondriaan Fonds? Is er een onderscheidend criterium op basis waarvan financiering via de basisinfrastructuur wenselijk is?

Bibliotheken en letteren
Mijn vragen over bibliotheken en letteren richten zich op het bevorderen van het leesklimaat en de taakverdeling tussen het Letterenfonds en de ondersteunende instellingen.

In zijn advies over letteren en bibliotheken vraagt de Raad aandacht voor bibliotheken in kleine gemeenten. In mijn voortgangsbrief *Cultuur in een open samenleving* heb ik gemeld dat ik mij - naar aanleiding van een motie van het Kamerlid Asscher c.s.[15] en het advies van de Raad over bibliotheken – hiervoor ga inzetten. Begin november heb ik hierover met IPO en VNG afspraken gemaakt. In de jaarlijkse *Bibliotheekmonitor*, die eind 2018 naar de Tweede Kamer gaat, ga ik nader in op mijn inzet en de gemaakte afspraken.

Sinds de inwerkingtreding van de Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen per 2015 vindt de bekostiging van het bibliotheekbeleid van het rijk plaats op basis van deze wet. Eind 2017 zond ik een midterm review van de wet naar de Tweede Kamer.[16] Eind 2019 is de eerste wettelijke evaluatie van de bibliotheekwetgeving gepland. In de loop van 2019 start de voorbereiding hiervan.

In zijn advies signaleert de Raad veerkracht en elan in het boekenvak, na een periode van crisis. Tegelijk is het beeld allerminst rooskleurig. Steeds minder mensen lezen, jongeren en jongvolwassenen lijken weinig plezier aan het lezen te beleven en besteden hier ook steeds minder tijd aan. Vooral het lezen van literair werk staat onder druk. Voor schrijvers, vertalers en uitgevers, maar ook voor onze samenleving als geheel, is dit geen goede zaak. Lezen is belangrijk voor een goede en zorgvuldige beheersing van de Nederlandse taal, voor het opdoen van nieuwe ervaringen en voor het je kunnen verplaatsen in een ander. 'De wil en het vermogen te lezen gaan aan alles vooraf', stelt de Raad terecht.

Vooral het gebrek aan leesplezier en de geringe motivatie van jongeren om te lezen, vind ik verontrustend. Ik heb dan ook met de Onderwijsraad en de Raad voor Cultuur afspraken gemaakt over een nader advies. De hoofdvraag luidt: hoe kunnen het onderwijs en andere partijen de leesvaardigheid en leesmotivatie van kinderen en jongeren bevorderen? Ik verwacht dit advies in het voorjaar van 2019.

In de periode 2017-2020 zijn het Nederlands Letterenfonds en drie ondersteunende instellingen opgenomen in de basisinfrastructuur. Ik zie vooralsnog geen aanleiding tot een fundamentele aanpassing van deze indeling. Wel vraag ik de Raad of, met oog op de hierboven geschetste

[15] Zie de motie Kamerlid Asscher c.s. over bibliotheektoegang voor iedereen
[16] Zie de Midterm review wet stelsel openbare bibliotheekvoorziening

ontwikkeling, aanpassingen en accentverschuivingen binnen deze indeling wenselijk zijn. Dit brengt mij tot de volgende vragen aan de Raad:

- Hoe kan de infrastructuur optimaal bijdragen aan een goed klimaat voor het lezen?
- Hoe kan de samenhang tussen het stimuleren van het literaire aanbod en het bevorderen van lezen worden versterkt?
- Is verdere integratie van taken van het Nederlands Letterenfonds en de drie ondersteunende instellingen noodzakelijk? Zo ja, welke mogelijkheden acht de Raad opportuun?

Creatieve industrie
De Nederlandse creatieve industrie heeft, ook internationaal, een grote culturele, maatschappelijke en economische waarde. In het kader van het cultuurbeleid gaat het dan over de ontwerpsectoren, waaronder architectuur & stedenbouw, digitale cultuur & games en vormgeving (inclusief mode).

Mijn doel is ruimte te bieden aan talenontwikkeling, aan experiment en onderzoek en aan (inter)nationale presentatie en netwerken. Ik wil onderzoeken welke mogelijkheden zowel de basisinfrastructuur als het Stimuleringsfonds Creatieve Industrie hierbij bieden. In mijn cultuurbrief heb ik aangekondigd digitale cultuur en mode een impuls te geven. Ik heb het Fonds voor Cultuurparticipatie gevraagd om bij het stimuleren van nieuw gebruik van traditionele ambachten samen te werken met het Stimuleringsfonds Creatieve Industrie en het Mondriaan Fonds.

Daarnaast is de presentatie van vormgeving en andere ontwerpdisciplines een aandachtspunt. Manifestaties en festivals kunnen hierin een rol vervullen. Presentatie gaat hierbij vaak hand in hand met talentontwikkeling en innovatie. Manifestaties en festivals hebben een tijdelijk karakter. Er zijn initiatieven die een meer permanent karakter hebben. Hiervan zie ik voorbeelden in de regioprofielen. Ook de Tweede Kamer heeft hiervoor aandacht gevraagd.

De Raad vraagt aandacht voor het erfgoed op het terrein van vormgeving en digitale cultuur. Een functie hiervoor ontbreekt in het cultuurstelsel. Ik zie een nieuwe instelling voor het behoud en beheer van erfgoed op het terrein van vormgeving en digitale cultuur niet als oplossing en ga onderzoeken hoe samenwerking tussen bestaande instellingen en een kennisfunctie op dit terrein het best gestimuleerd kunnen worden.

Ook merkt de Raad op dat de kracht van de ontwerpsector nog te weinig wordt benut bij de aanpak van urgente maatschappelijke vraagstukken, zoals de kwaliteit van de leefomgeving, duurzaamheid in de modesector en energietransitie. De Raad wijst op de mogelijkheid met speciale programma's in te spelen op kansen en opgaven in stedelijke regio's, om zo de rol van ontwerpers te versterken. Dit brengt mij tot de volgende vragen:

- Hoe kijkt de Raad aan tegen de huidige ondersteuning van meerjarige instellingen in de basisinfrastructuur en het Stimuleringsfonds? Welke type instellingen en disciplines zou het rijk in het kader van de basisinfrastructuur moeten stimuleren? Ik vraag hierbij in het bijzonder aandacht te schenken aan de rol van de presentatie van design en andere ontwerpdisciplines, zowel via manifestaties en festivals, als via permanente (museale) voorzieningen.
- Hoe ziet de Raad de positie van ambacht in de context van de ontwerpsectoren? Volstaat de huidige infrastructuur?
- Welke stedelijke regio's en initiatieven bieden goede aanknopingspunten voor programma's waarbij de ontwerpsectoren een bijdrage kunnen leveren aan urgente maatschappelijke vraagstukken?

Film
Mijn vragen over de film richten zich op talentontwikkeling, filmtheaters, de Nederlandse film,[17] internationalisering en de infrastructuur in algemene zin.

[17] Het gaat hierbij over Nederlandse culturele audiovisuele producties: speelfilms, korte films, documentaires, animatiefilms, series en innovatieve (interactieve) producties.

Talentontwikkeling vindt op verschillende manieren plaats: via opleidingen, het Nederlands Filmfonds, de NPO, filmfestivals en regionale initiatieven. In zijn advies over de audiovisuele sector riep de Raad op om talentontwikkeling te versterken en meer samenhang te creëren tussen de verschillende initiatieven. In mijn brief van 2 juli 2018 heb ik die aanbeveling onderschreven.[18] Ook ben ik het met de Raad eens dat bij talentontwikkeling lokale en regionale fondsen en initiatieven betrokken moeten worden. Ik onderschrijf eveneens dat er extra aandacht moet komen voor de ontwikkeling van regie, scenario en nieuwe technologieën die innovatie in vorm en inhoud stimuleren.

Nederlandse culturele audiovisuele producties komen voor een groot deel op landelijk niveau tot stand. Het Nederlands Filmfonds en de NPO zijn daarbij belangrijke publieke spelers. Op lokaal en regionaal niveau zijn er ook instellingen en initiatieven, waaronder filmtheaters en festivals, die het filmklimaat in Nederland versterken. Zij worden ondersteund door lokale en regionale overheden. Zo zijn de publiek gefinancierde filmtheaters cruciaal voor het toegankelijk maken van de (inter)nationale artistieke film en documentaire. Voor het versterken van de zichtbaarheid van de Nederlandse film stelt de Raad voor om een quotasysteem in te voeren voor onder andere filmtheaters.

De filmfestivals in de basisinfrastructuur behoren tot de (internationale) top. Het sectoradvies benadrukt dat de filmfestivals een onmisbare rol spelen op het gebied van talentontwikkeling en innovatie, het vergroten en verbreden van publieksbereik, educatie en promotie van Nederlandse AV-content. Het advies is de platformfunctie van de festivals te versterken.

De complexe systematiek van financiering, productie en exploitatie voor alle betrokkenen bij het audiovisueel aanbod staat de kwaliteit van speelfilms maar ook van series soms in de weg. De productiedruk bij vooral de Nederlandse film is groot. Hierdoor worden filmplannen en scenario's niet altijd doorontwikkeld tot optimale versies. Daarnaast leidt de betrokkenheid van meerdere partijen met verschillende belangen bij filmplannen en scenario's niet altijd tot de beste producties. Ik wil de productiedruk verlichten. Dit brengt mij tot de volgende vragen.

- Wat is er nodig om talentontwikkeling in de filmsector te versterken en om meer samenhang te creëren tussen nieuwe en bestaande initiatieven op dit terrein, zowel op landelijk als op regionaal niveau? Wat is hierbij de rol van de festivals? Wat betekent dit voor bestaande en eventueel nieuwe regelingen van het Nederlands Filmfonds en de samenhang met middelen en activiteiten van de NPO?
- Voor de zichtbaarheid van de Nederlandse film spelen filmtheaters en festivals een belangrijke rol. Zijn er naast quota andere instrumenten die de zichtbaarheid van het aanbod kunnen stimuleren en hoe kunnen deze quota of andere instrumenten worden vormgegeven?
- Hoe kan de platformfunctie van filmfestivals versterkt worden op het gebied van talentontwikkeling en innovatie? Voor welke festivals in basisinfrastructuur geldt dit en zijn er andere festivals (buiten de basisinfrastructuur) die een rol kunnen spelen bij talentontwikkeling en innovatie en zo ja, op welke manier?
- Wat is er nodig om de kwaliteit van Nederlandse films en series te verbeteren? Wat kunnen producenten en makers doen? Welke rol spelen verschillende partijen in de filmsector – zoals exploitanten, distributeurs en producenten – en wat is van de NPO en het Nederlands Filmfonds nodig om de productiedruk te verlichten en de kwaliteit te verbeteren?

Musea
Mijn vragen over de musea richten zich op de financiering van het collectiebeheer van de rijksmusea, de ondersteuning door het rijk van regionale musea en de positie van wetenschapsmusea.

Ik hecht aan de toegankelijkheid van publieke collecties voor een breed publiek uit binnen- en buitenland. Collectiemobiliteit en digitalisering dragen daaraan bij. Net als de Raad waardeer ik de gezamenlijke inzet van musea en de overheden voor de code bruikleenverkeer. Het is belangrijk de verzekeringskosten voor publieke collecties beperkt te houden. Ik zal deze code actief uitdragen en

[18] Zie Kamerbrief met eerste reactie op sectoradvies audiovisueel

de regeling voor indemniteit in 2019 evalueren. De regels voor afstoting van objecten zal ik bezien in het kader van de algemene evaluatie van de Erfgoedwet in 2021.

Net als de Raad vind ik het belangrijk dat musea waardevolle objecten kunnen aankopen. Ik heb daarom reeds besloten om het aankoopfonds weer aan te vullen om zo een bijdrage te kunnen leveren aan het verwerven van nieuwe werken voor publieke collecties.

Om het behoud, beheer en toegankelijk maken van erfgoed ook voor toekomstige generaties te garanderen, is kennisontwikkeling van museumprofessionals essentieel. Ik denk daarbij aan kennis over collecties en kennis over publieksactiviteiten, educatie en de maatschappelijke rol van musea. Musea kunnen hiermee een belangrijke bijdrage leveren aan de maatschappelijke kennisopgaven zoals die zijn geformuleerd in het kader van de Nationale Wetenschapsagenda. Ik heb daarom besloten tot een nieuwe tranche van museumbeurzen om een impuls te geven aan kennis door en voor musea en de samenwerking met het onderwijs (MBO, HBO en WO). Deze impuls is nodig om kennis te waarborgen en de opleiding en doorstroming van nieuwe conservatoren te stimuleren.

De bekostiging van behoud en beheer van de rijkscollectie door rijksmusea is via de Erfgoedwet geregeld. De Raad merkt in zijn sectoradvies op dat de bekostiging voor behoud van de collectie hoger zou moeten zijn dan nu het geval is. Een werkgroep van de Museumvereniging en OCW heeft onderzoek gedaan naar de daadwerkelijke toedeling van kosten aan behoud en beheer van de collectie. De implementatie van de uitkomsten zou leiden tot een verschuiving van financiële middelen van de basisinfrastructuur naar de Erfgoedwet. Per rijksmuseum verschilt de verdeling, variërend van een gelijke verdeling tot volledige bekostiging vanuit de Erfgoedwet. De Raad adviseert extra rijkssubsidie (bovenop de huidige rijkssubsidie voor musea) voor musea die niet worden bekostigd via de Erfgoedwet. Dit brengt mij tot de volgende vragen.

- Hoe ziet de Raad een substantiële verschuiving van financiële middelen van de basisinfrastructuur naar de Erfgoedwet? Welke gevolgen ziet hij voor de sturing van en het toezicht op de rijksmusea? Welke mogelijkheden voor toezicht ziet de Raad? Ook vraag ik de Raad of en onder welke voorwaarden de bekostiging van de musea uitsluitend via de Erfgoedwet kan plaatsvinden.
- Ziet de Raad mogelijkheden om musea die niet worden bekostigd via de Erfgoedwet te subsidiëren, bijvoorbeeld musea in de regio?
- Wat is volgens de Raad de culturele betekenis van wetenschapsmusea en *science centers* voor de samenleving en op welke wijze zouden deze via het rijk moeten worden ondersteund? Welke huidige en/of nieuwe instrumenten zijn daarvoor wenselijk?
- Welke mogelijkheden ziet de Raad om innovatie en visieontwikkeling in musea te bevorderen, bijvoorbeeld ten aanzien van energietransitie, biodiversiteit, klimaatadaptatie en digitale toegankelijkheid?

Podiumkunsten
Bij de podiumkunsten richten mijn vragen zich op de balans tussen aanbod en afname, de samenwerking tussen betrokken partijen en talentontwikkeling.

In de podiumkunsten zijn er producerende instellingen (gezelschappen, ensembles, makers) en presenterende instellingen (podia, waaronder vlakke vloer theaters, en festivals). Veel rijksgesubsidieerd aanbod heeft moeite om op podia te komen. Zo constateert de Raad dat het door het rijk gesubsidieerde dansaanbod onvoldoende zichtbaar is, terwijl juist deze voorstellingen tot de verbeelding zouden kunnen spreken van een groot publiek, en veel bezoekers zouden kunnen enthousiasmeren voor dans. De bedrijfsvoering van podia staat onder druk. Het is risicovoller om beginnend talent of experimenteel aanbod te presenteren.

De sector is zichtbaar op zoek naar nieuwe wegen om tot een betere balans te komen tussen aanbod en afname. Er is een groeiend bewustzijn dat de samenleving en dus ook het (potentiële) publiek verandert. Podia en producenten zoeken nieuwe artistieke vormen die beter aansluiten op de belangstelling van het publiek van nu. Ook gezelschappen en ensembles zijn op zoek naar verhalen waarin een groter deel van de samenleving zich herkent. Podia en festivals nemen een steeds grotere verantwoordelijkheid voor de productie. Het Fonds Podiumkunsten verricht

momenteel onderzoek naar de samenwerking tussen podia en gezelschappen. Mijn doel is deze beweging te versterken.

Het is belangrijk dat alle partijen die betrokken zijn bij de podiumkunsten hun beleid op elkaar afstemmen: het rijk, het Fonds Podiumkunsten en gemeenten. Door de van oudsher geldende rolverdeling tussen rijk en decentrale overheden (de eerste verantwoordelijk voor productie, de gemeenten voor presentatie) is het niet altijd eenvoudig verdergaande samenwerking te bewerkstelligen, ook al is er sprake van een groeiende wil en noodzaak.

Mijn medebestuurders en ik willen een betere afstemming tussen rijk, fonds en gemeenten, die rekening houdt met de eigen accenten van de stedelijke regio's. Ik wil goede afspraken tussen gezelschappen en schouwburgen stimuleren en de positie van podia en festivals versterken. Ik denk aan het verruimen van de mogelijkheden voor lokaal gesubsidieerde podia en festivals om risico's in programmering te verkleinen en mogelijkheden voor podia en festivals om (co)producties te maken met meerjarig gesubsidieerde instellingen.

De Raad voor Cultuur wijst in zijn sectoradviezen over theater, dans en muziek op het belang van talentontwikkeling. Nieuwe makers zullen nieuwe generaties bereiken en de diversiteit van het aanbod vergroten. Voor nieuwe makers, zowel aankomend als mid-career, moet er op de podia meer ruimte zijn. De vraag hoe we deze ruimte kunnen bieden, staat niet los van de gehele carrière van podiumkunstenaars en het vraagstuk van overaanbod in de gesubsidieerde podiumkunsten.

Het Fonds Podiumkunsten heeft een grote rol als het gaat om talentontwikkeling, onder meer via de nieuwe makers regeling. Producerende instellingen, podia en festivals kunnen een aanvraag doen voor nieuwe makers. Ook kent het fonds een subsidieregeling specifiek voor makers in regio's die geen productiehuis kennen. Recent heeft deze regeling onder meer talentontwikkeling in het noorden (Station Noord) en Brabant (Plan) mogelijk gemaakt. De profielen van deze regio's onderschrijven het belang hiervan. Een aantal meerjarig gefinancierde gezelschappen en ensembles heeft van het fonds een extra bijdrage voor talentontwikkeling ontvangen. Voor mid-career talent kent het fonds de regeling Fast Forward, talentontwikkeling in een internationale context. Dit brengt mij tot de volgende vragen:

- Welke mogelijkheden ziet de Raad om samenwerking en kennisdeling tussen producerende en presenterende instellingen te bevorderen?
- Hoe kunnen overheden en het fonds gezamenlijk de samenwerking tussen presentatieplekken (zoals theaters, waaronder vlakke vloer theaters en festivals) en gezelschappen stimuleren? Hoe kan een betere spreiding van door het Rijk gesubsidieerde gezelschappen worden gestimuleerd en wat is de rol hierin van de podia?
- Hoe kunnen regio's het lokale klimaat voor kunstenaars verbeteren en inspelen op bijvoorbeeld de behoefte aan oefen- of praktijkruimte van kunstenaars? Welke rol spelen presentatieplekken hierbij? Biedt het oormerken van bedragen per regio voor programmering kansen?
- Wat is er nodig voor een betere afstemming tussen de verschillende talentontwikkelingsplekken, zoals broedplaatsen, hubs en de huidige productiehuizen in de basisinfrastructuur? En welke rolverdeling tussen Rijk, fondsen en regionale overheden hoort hierbij?
- Hoe kan het rijk ervoor zorgen dat talentontwikkeling niet leidt tot een te grote nieuwe instroom, waardoor kansen om door te stromen alsnog verhinderd worden?
- Hoe kunnen we ervoor zorgen dat nieuwe initiatieven voor talentontwikkeling niet leiden tot een grotere disbalans tussen aanbod en afname?

Ondersteuningsstructuur: algemeen

Over de ondersteuningsstructuur heb ik een aantal vragen aan de Raad. Een aantal vragen gaat meer algemeen over ondersteunende taken in de nieuwe periode. Daarnaast heb ik een aantal specifieke vragen over bovensectorale functies in de ondersteuningsstructuur.

In opdracht van OCW heeft Berenschot een onderzoek naar de ondersteuningsstructuur uitgevoerd.[19] Het onderzoek laat zien waar het huidige aanbod aansluit op de vraag en de behoefte van het culturele veld en waar dit nog niet het geval is. De resultaten uit dit onderzoek en de sectoradviezen van de Raad onderschrijven de eerdere constatering van de Raad dat het geheel van ondersteunende taken herzien moet worden. Door de bezuinigingen op de basisinfrastructuur in de periode 2013-2016 zijn ondersteunende taken verdwenen of ad hoc overgenomen door de cultuurfondsen of andere ondersteunende instellingen. Uit het onderzoek blijkt dat aanbod en behoeften per sector sterk verschillen.

Ik kies niet voor het oprichten van nieuwe instituties. Ik zet in op de versterking van bestaande initiatieven en op een maatwerkgerichte aanpak die rekening houdt met verschillen tussen disciplines. Ik geef daarbij het volgende beleidskader mee.

- Om de ondersteuningsstructuur beter in balans te krijgen, is het noodzakelijk opnieuw de ondersteunende functies in de basisinfrastructuur te definiëren. Op basis van de huidige functies binnen de ondersteuningsstructuur, het onderzoek van Berenschot en de sectoradviezen stel ik vijf ondersteunende functies voor, te weten: (1) beleidsgerichte informatie en onderzoek, 2) beheer, behoud en ontsluiting van erfgoedcollecties, 3) debat en reflectie, 4) collectieve vertegenwoordiging en promotie van de Nederlandse cultuur en 5) deskundigheidsbevordering.
- De huidige ondersteuningsstructuur is niet alleen sectoraal, maar ook bovensectoraal georganiseerd. Hierbij gaat het om internationalisering, kennis en onderzoek, cultuureducatie en amateurkunst, digitalisering en ondernemerschap. Ondernemerschap wordt op dit moment niet structureel gefinancierd vanuit de basisinfrastructuur. De bovensectorale ondersteuningsstructuur functioneert in algemene zin adequaat, en wordt om deze reden gecontinueerd. Wel is er op enkele functies versterking nodig.
- De fondsen voeren op dit moment al ondersteunende taken uit. Daarom vind ik het wenselijk een aantal ondersteunende taken en functies structureel onder te brengen bij de fondsen.
- Op sectoraal niveau werkt de ondersteuningsstructuur binnen bepaalde disciplines naar behoren, maar ik heb ook een aantal knelpunten geïdentificeerd. Daarop ga ik hieronder verder in.

Dit brengt mij tot de volgende vraag:

- Kan de Raad reflecteren op het beleidskader voor de ondersteuningsstructuur zoals hierboven geschetst?[20]

Ondersteuningsstructuur: erfgoed in de podiumkunsten

In de podiumkunsten is behoud en beheer van de gevormde collecties (kostuums, decors, affiches, digitale registraties), anders dan bij rijksmusea, geen hoofd- of kernactiviteit. Een aantal grote podiumkunstengezelschappen, zoals Nationale Opera en Ballet, Internationaal Theater Amsterdam en de Stichting Omroep en Muziek zet zich hier wel voor in. Ook is de beschikbare digitale content van voorstellingen nauwelijks toegankelijk voor het publiek. Er is in de podiumkunsten dus sprake van een achterstand bij collectiebeheer en digitale toegankelijkheid. Ook de Raad wijst hierop.

Mijn doel is makers en publiek toegang te geven tot het erfgoed van de podiumkunsten. Het erfgoed kan zo gebruikt worden voor nieuwe producties, educatie, reflectie en onderzoek. Omdat die toegankelijkheid inspanning van meerdere partijen vereist, vind ik het belangrijk dat het culturele veld zelf een visie ontwikkelt op collectievorming. Ik geef daarbij het volgende kader mee:

- Eigen verantwoordelijkheid: op iedere organisatie rust de verantwoordelijkheid om zorgvuldig om te gaan met de collectie, ongeacht of het om een particuliere of publieke eigenaar gaat.
- Zelfregulering: het veld zelf is in staat om te bepalen wat van belang is voor behoud en beheer. Het is dan ook aan het veld zelf hiervoor kaders op te stellen, zoals musea dit hebben gedaan met *Op de museale weegschaal* en de *Leidraad Afstoting Museale Objecten*.

Dit brengt mij tot de volgende vraag:

[19] Zie Onderzoeksrapport ondersteuningsstructuur cultuursector
[20] Zie ook motie Kamerleden Dik-Faber en Bergkamp over goede ondersteunende functies voor de culturele sector

- Deelt de Raad het hierboven beschreven kader voor beheer en behoud en ontsluiting van erfgoed in de podiumkunsten? Hoe kan de taak voor het beheer, behoud en toegankelijkheid van erfgoed in de podiumkunsten in de periode 2021-2024 het beste worden belegd?[21]

Ondersteuningsstructuur: digitalisering
In de aanloop naar de periode 2017-2021 heeft de Raad geadviseerd de ondersteunende functie op het gebied van digitalisering uit te breiden. Doordat digitalisering niet alleen erfgoed, maar ook kunsten raakt, is de taak van de ondersteunende instelling in deze periode uitgebreid. In de kunsten is nog beperkt kennis van en zicht op de betekenis van digitalisering. Ik ben van mening dat digitale toepassingen de kunsten kunnen ondersteunen bij creatie, maar ook bij activiteiten op het gebied van educatie, talentontwikkeling of het bereik van nieuw en ander publiek.

Ik heb voor 2019 en 2020 extra middelen beschikbaar gesteld voor de digitale toegankelijkheid van erfgoed, archieven en collecties. Deze middelen zijn onder meer bestemd voor een regeling bij het Mondriaan Fonds, het Fonds voor Cultuurparticipatie en het Stimuleringsfonds Creatieve Industrie. Deze regeling ondersteunt initiatieven die digitale collecties verbinden. Dit brengt mij tot de volgende vragen:

- Biedt de uitbreiding van de taak van de ondersteunende instelling voor digitalisering de kunsten voldoende ondersteuning bij hun digitaliseringsopgave of zijn aanvullende maatregelen nodig?
- Is de Raad van mening dat de bestaande mogelijkheden van de cultuurfondsen voor digitalisering uitgebreid moeten worden? Om welke sectoren en fondsen zou het dan gaan?

Ondersteuningsstructuur: internationale activiteiten
Er lijkt soms sprake van overlap in de werkzaamheden van fondsen en (bovensectorale) instellingen, vooral als het om internationale activiteiten gaat. In sommige disciplines, zoals literatuur, is de rolverdeling helder. In andere disciplines lijkt deze complexer. Dit brengt mij tot de volgende vraag:

- Hoe ziet de Raad de rolverdeling tussen (bovensectorale) instellingen en de fondsen, onder meer op het gebied van internationalisering? Hoe kan er aan efficiëntie en effectiviteit worden gewonnen?

Ondersteuningsstructuur: ondernemerschap
Ondernemerschap is en blijft een belangrijk, strategisch en bedrijfsmatig onderwerp voor het gehele culturele veld. Er is een grote diversiteit aan vragen en onderwerpen binnen het thema ondernemerschap over onder andere financiering, *governance* en geefcultuur. Dit brengt mij tot de volgende vraag:

- Hoe kijkt de Raad aan tegen de bovensectorale functie ondernemerschap in het licht van huidige ontwikkelingen en het advies van de Raad over financiering?

Ondersteuningsstructuur: kennisinfrastructuur
In zijn eerdere adviezen heeft de Raad een kenniscentrum cultuur in de basisinfrastructuur bepleit. Het onderzoek van Berenschot naar de ondersteuningsstructuur komt tot eenzelfde aanbeveling.

Mede op advies van de Raad heb ik het SCP gevraagd als onafhankelijke partij de rapportage over landelijke ontwikkelingen in de cultuursector *Cultuur in Beeld* van het ministerie van OCW over te nemen. Het SCP heeft in november een eerste proeve van een nieuwe cultuurmonitor gepubliceerd: *Het culturele leven*.[22] Het SCP heeft laten weten dat het uitbrengen van zo'n publicatie, en de verzameling van cijfers die daarvoor nodig is, niet meer past bij zijn takenpakket. Wel blijft het SCP graag betrokken bij onderzoek naar cultuur. Voor de monitor cultuur moet dus een andere partij worden gevonden.

[21] Zie ook motie Kamerleden Bergkamp en Asscher over behoud, beheer en toegankelijk maken van collecties
[22] Zie SCP, Het culturele leven.

Ik zie de volgende taken voor een kenniscentrum in de basisinfrastructuur:
- het maken van een onafhankelijke periodieke monitor cultuur met kerncijfers over ontwikkelingen, die duiding combineert met verdieping;
- het bieden van één centrale plek waar cijfers en andere informatie over de cultuursector toegankelijk wordt gemaakt door zelf verzamelen en/of beheren en doorverwijzen;
- het opstellen van een periodieke onderzoeksagenda cultuur;
- het organiseren van een netwerk van cultuuronderzoekers en –statistici, dat zich uitstrekt tot alle en relevante partijen (onder meer SCP, CBS, LKCA, DEN, KB, RCE en de cultuurfondsen).

Naast dit kenniscentrum blijven het SCP en CBS belangrijke partijen met een onmisbare expertise. Ik stel mij dan ook voor dat het kenniscentrum komt tot meerjarige afspraken met de onderzoeksbureaus. Dit brengt mij tot de volgende vraag aan de Raad:

- Welke taken ziet de Raad voor een kenniscentrum in de basisinfrastructuur?
- Welke rol ziet de Raad voor het SCP en CBS in een samenwerkingsverband?
- Hoe kan het rijk het culturele veld stimuleren meer verantwoordelijkheid te nemen voor het verzamelen van onderzoeksgegevens?
- Hoe kunnen we versnippering vermijden als zowel het ministerie van OCW, de cultuurfondsen en andere kennisinstellingen onderzoek uitvoeren?

Budget

Dit kabinet investeert flink in cultuur. Voor erfgoed en monumenten is de komende jaren € 325 miljoen extra beschikbaar. Ook investeert het kabinet extra in cultuur en in historisch democratisch bewustzijn. Dit bedrag loopt op van € 25 miljoen in 2018 tot € 80 miljoen structureel vanaf 2020. Een groot deel van deze middelen is inmiddels verdeeld.[23] Ik verzoek de Raad in zijn advisering rekening te houden met deze stand van zaken. In mijn brief met uitgangspunten voor de periode 2021-2024, die de Tweede Kamer in juni 2019 ontvangt, zal ik het financieel kader voor die periode opnemen.

Tot slot

Hierboven heb ik mijn uitgangspunten voor de nieuwe periode benoemd en daarover een aantal vragen gesteld. Ik zal deze na het advies van de Raad verder uitwerken en samen met de criteria voor de nieuwe periode presenteren in een brief die ik in juni 2019 aan de Tweede Kamer stuur. Ook zal ik over het advies van de Raad overleg voeren met de andere overheden.

De planning in aanloop naar de nieuwe periode is als volgt:

- maart 2019: stelseladvies van de Raad voor Cultuur
- mei 2019: bestuurlijk overleg
- juni 2019: uitgangspuntenbrief 2021-2024 en concept subsidieregeling
- oktober 2019: publicatie subsidieregeling 2021-2024
- februari 2020: deadline subsidieaanvraag van instellingen
- mei 2020: advies van de Raad voor Cultuur over aanvragen
- zomer 2020: bestuurlijk overleg
- Prinsjesdag 2020: minister van OCW maakt subsidiebesluiten bekend
- 1 januari 2021: start nieuwe periode

De Raad voor Cultuur heeft zich bewezen als een onafhankelijk en deskundig adviseur van regering en Kamer. Ik zie uw advies met vertrouwen tegemoet.

[23] Zie Cultuur in een open samenleving, Erfgoed telt en Voortgang Cultuur in een open samenleving.